БУХЫ ОРОНУУДАЙ ПРОЛЕТАРИНАР, НЫГЭДЭГТЫ!

ДЕКАБРЬ 21 четверг 1939 он № 292 (2992) Сэн 10 мүнгэ

БУРЯТ-МОНГОЛ ҮНЭН

ВКП(б)-эйн Б.-М. Обкомой ба БМАССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй ОРГАН.

Бүхы дэлхэйн ажалшадай вождь ба эсэгэ Сталинай 60 жэлэй ой!

Хүнтүрэлтэнэй агууехэ гени

Мүнөөдэр — гайхамшаг үдэр. ...үү ба прогрессивнэ хүн...рэлтэнэй гени, бүхы дэлхэйн ...дуудай сэсэн эсэгэ ба вождь, ...здые илагша хүсэнтүгэс боль...вистскэ партиин үндэһэтабил...ша, Октябрьска социалистичес... революциин стратег, СССР-тэ ...иализмын илалтануудай орга...затор, агууехэ Ленинэй үнэн ...атник ба тэрээнэй хэрэгүүдэй ...уехэ үргэлжэлүүлэгшэ нүхэр ...алин жаран наһа гүйсэбэ.

Мүнөөдэр—ажалша хүнтүрэл...нэй баярай үдэр. 60 жэлэй ...д тээ, 1879 оной декабриин ...дэ, Грузида, Гори городто, ...сиф Виссарионович Сталин ...рэһэн байна. Энэ үдэрые агууехэ ...ветскэ арад хэмжээлэшэгүй ...яраар ба торжественноор угтана. ...арань, багша Сталинай ажа...йдал ба тэмэсэл—ажалша арадай ...абайдал ба тэмэсэл мүн.

Иосиф Виссарионович Сталин ...бол өөрынгөө бүхы ажал ...буулгые, хүсые хүдэлмэришэн ...гиин ба ажалшадай хэрэгтэ ...м үгэһэн байна. Тэрээнэй ажа...йдалай зам хадаа, хободог шу...хай паразидуудай господствые— ...мещигүүд ба капиталистнуудай ...сагые унагаажа, социалисти...скэ общество байгуулахын тү... тэмэсэлэй героическа зам мүн. Нүхэр Сталин болбол эдир бага ...һанһаа эхилээд революцион... тэмэсэлдэ хабаадаа.

Сталин—Закавказида ба мүн ...хы Россидо хүдэлмэришэнэй ...волюционно хүдэлөөнэй хүтэлбэ...лэгшэдэй нэгэнь, бүхы Закав...зида ленинско-искровскэ орга...зациин үндэһэтабигша мүн. ...рэ хадаа хүдэлмэричэн ангиин ...волюционно хүдэлөөнэй дайсадта ...экономистнуудта, «легальна мар...стнууд», националистнуудта ...ргүү эрид тэмэсэлые ябуулан, ...модержавида ба капитализмда ...ргүү тэмэсэлдэ социал-демокра...ческа организацинуудые зорюу...һан, ба энээндэ хүдэлмэришэн ...ксые мобилизовалаһан байна. ...сиф Виссарионовичын револю...онно тэмэсэлые хэдэн олон ...лэй тюрьмэшье, хэдэн олон хү...р хүндэ сүлэлгэнүүдшье, царс... полициин хаалта хашалташье ...алажа шадаагүй.

Нүхэр Сталин болбол, Ленин... хамта, революционно социал...ократическа партиие толгой..., царска самодержавиие хү...рюулэн унагааха зам дээрэ ...ссиин хүдэлмэришэн анги ба ...алша таряашадые жагсааһан ...йна.

1917 оной августда, Ленинэй ...рективүүдээр ба Сталинай ...элбэреэр болһон, партиин VI ...зд хадаа зэбсэгтэ восстани ...идхэн, буржуазиин ба поме...гүүдэй засагые унагаажа, хү...мэришэн ангиин диктатурые ...гуулахы гол зорилго болгон ...иһан байна. Зэбсэгтэ восстанида, ...иалистическэ революцида эсэр... выступалаһан троцкистнууд, ...аринцууд ба бусад харша ...озицинуудые бутасохёо һэн.

Партиин ЦК-гээр томилогдо..., нүхэр Сталинаар толгойлог...он, Партийна центрэй хүтэл...еэр хэгдэһэн зэбсэгтэ восстани ...17 оной ноябриин 7-до илаа...

...алуу советскэ республикада ...ргүү контрреволюционно тэмэ...е интервентнүүдэй ба сагаан...рдейскэ генералнуудай уусхээд ...хадань, нүхэр Сталин болбол ...тиин директивүүдые бэелүү..., советскэ засагые хамагаа...гада хүдэлмэришэн ба таряа...н массые эмхидхэһэн байна.

Нүхэр Сталин болбол гражданс...дайнай бүхы жэлнүүдые олон ...то фронтнууд дээрэ үнгэрһөө. ...на, илангаяа хүшэр ба аюул..., хаана, революциин судьбань ...та дээрэ байнаб, тэндэ нүхэр ...линиие Ленин ба парти ...бол эльгээдэг байгаа.

Хэдэн арбанжэлнүүдэй торшо ... Ленин ба Сталин хадаа гар...һаа барилсан, ходо хамта ...а. Пролетариадай агууехэ ...дьнуудай илагдашагүй идей... единство ба ханибарисаагань, ...шье—намналга, тюрьмэ ба ...лгэшье таһалан эбдэжэ ша...гүй. Манай партиие тэдэнэр, ...ин ба Сталин, хамтадаа бай...лаа, партиин дайсадые—мень...шевигүүдые, троцкистнуудые, эсернүүдые ба бусадые тэдэнэр хамтадаа бутасохёо, СССР-эй арадуудые Агууехэ Октябрьска Социалистическэ Революциин илалта тээшэ тэдэнэр хамтадаа хүтэлөө, гадаадын ба дотоодын дайсады бутасохилгые тэдэнэр хамтадаа эмхидхээ, агууехэ социалистическэ байгуулалтын фундаментын түрүүшын шулуунуудые тэдэнэр хамтадаа табяа, хүдэлмэришэнэй хүдэлөөнэй революционно теориие—марксизм-ленинизмые тэдэнэр хамтадаа улам хүгжөөгөө, дээдэ шатада хүргөө.

Нүхэр Сталин болбол Советскэ Союзай арадуудай агууехэ ханибарисаада бэелүүлэгдэһэн, национальна асуудал тушаа большевистскэ теориие Ленинтэй хамта зохёогоо.

Ленинско-Сталинска сэсэн национальна политикын ашаар, агууехэ ород арадай халуун туһаламжын ашаар, урдын царска Россиин гээгдэнги ба даралагдаһан олонтоото нацинууд, тэдээнэй тоодо Буряг-Монгол арад, хүсэн түгэсөөр хүгжэн һалбаража байна.

Арадай бузар дайсад—троцкистско-бухаринска, зиновьевско-рыковскэ ба буржуазно-националистическэ бандинуудые бутасохиһоной результадта, Сталинска хоёр табанжэлнүүдые амжалтатайгаар дүүргэһэнэй результадта, СССР болбол нүхэр Сталинай хүтэлбэреэр, хүсэнтүгэс социалистическэ индустриальна орон, дэлхэй дээрэ тон томо социалистическэ газартаряалангай орон болоо.

Нүхэр Сталинай хүтэлбэреэр, манай агууехэ эхэ ороной сүлөөтэ арадууд социализмые гол түлэб байгуулаа.

Нүхэр Сталин болбол илаһан социализмын ороной шэнэ Конституциие зохёогшо мүн. Сталинска Конституци болбол манай эпохын агууехэ документ, манай орондо социализмын торжествое тодоор харуулагша, Советскэ Союзай бүхы арадуудай туйлай ехэ илалта мүн. Социализмын ба бодото демократизмын энэ Конституци болбол Советскэ Союзай арадуудай нэгэнһаналаар—Сталинска Конституци гэжэ нэрэлэгдээ.

Ленинэй хэрэгэй агууехэ үргэлжэлүүлэгшэ нүхэр Сталин болбол уласхоорондын коммунистическэ хүдэлөөндэ большевизмын алдарта традицинуудые, ленинскэ пролетарска интернационализмые үнэн сэхээр мандуулагша мүн.

Нүхэр Сталинай сэхэ хабаадалгатайгаар бэшэгдэһэн, «ВКП(б)-эйн Истори» болбол большевизмын хүсэтэ зэбсэгээр олон миллион ажалшадые зэбсэглэгшэ, марксизм-ленинизмын агууехэ сокровищница мүн.

Манай партиин XVIII историческа съезд—хоёр дахинаа илагшадай съезд болбол социализмһаа коммунизмда шата дамжажа шэлжэн ороглын полосадахи гол зорилгонуудые шиидхэхэ, бүхэдэлхэйн—историческа удхашанартай тогтоолнуудые абаа. Энэ съезд болбол СССР-эй арадай ажахын хүгжэлтын Сталинска гурбадахи табанжэлэй плануудые баталан абаһан байна.

Арад-илагша, арад-зохёогшо болбол ВКП(б)-эйн Ленинско—Сталинска ЦК-гэй, инаг эсэгэ нүхэр Сталинай хүтэлбэри доро шэнэ илалтануудые туйлаха хизаарлашагүй энергеэр, агууехэ хүсэшадалаар, барагдашагүй энтузиазмаар бусалан байна.

Геройнуудай ороной, социалистическэ эхэ ороной 183 миллионно арад болбол алдарта Сталинска Конституциин алтан туяан доро, Маркс — Энгельс — Ленин — Сталинай илагдашагүй туг доро батабэхи жагсанхай.

Сталин—манай наран, Сталин—манай жаргал, Сталин—манай туг, Сталин—социализмын илалтануудай символ, Сталин—манай замые заагша гэрэл, Сталин—энэ хадаа мүнөөдэрэй Ленин.

Ажалша арадта эол жаргал болон, арадай дайсадта һүртэ аюул болон, удаан олон жэлнүүдтэ ажаһууг, мандаг, манай инаг **СТАЛИН!**

АМАР МЭНДЭ, МАНАЙ АГУУЕХЭ ХАНИ НҮХЭР!

Үргэн, уужам үүрсайлганһаа наашаа
Үер ехэ, үнэр баян жаргал,
Үдэрбүриин үнэхээр дүүрэн баяр
Үзэһэн манай үри зүрхэнэй дуун
Хоног бүри хонгёо һайхан болонол,
Сагбүри салгидама дүүрэн гаранал,
Эндэш, тэндэшье элбэг гоёор эбхэрвэл,
Дороһоош, дээрэһээшье дорюун аялгаар долгилнол.
Энэ жаргал, энэ баяр, дуунаймнай
Эхин гарасань, эхин эшэнь Танһаа лэ!
Хонгёо һайхан, салгидама дүүрэн аялгымнай
Хурдан булагань коммунис түрэл партиһаа лэ!

Мүнөөдэр,—хүнтүрэлтэнэй түүхэдэ
Мүнхэдөө мартуулшагүй баясхалан үдэртэ,—
Алдар ехэтэ жаран наһанайшни ойдо
Арадай манай арюун зүрхэ дэлгээнэмди.
Жаран наһанайш алхам бүхэнии үзэхэдэ
Жабхаланта наранай гэрэл туяан мэтэл.
Дүшэн табан дүүрэн илалтыншни жэлнүүд
Дүрбэн—табан зуугаад жэлтэй жэшэшэгүйл.
Дүлэтэ шинии халуун хурса заабаринууд
Кремлиин одоной хэтын туяагаар дамжажа,
Дэлхэйн бүхы булан тохойгоор гараал,
Дүрбэн зүг, найман зубхиста тараал.
Арбан нэгэн айл бүлэ арадууд соогоо
Адли эрхэеэ оложо шэнээр түрэһэн
Бурят-Монгол арад өөрынгөө дабалтые
Баатар Танай солотой хододоо холбуулаа.

Тэндэ, хаана тэргын хубхай хахинаан,
Ган зудһаа хооһорһон газар нютагта
Трактор, комбайн манай хүбүүд жолооднол,
Талын уужамаар таряан далай долгилнол.
Тэндэ, хаана дайдын дархи дацан сүмын
Дабхар гоншоо гандан бэшхүүрэй абяан,
Хэнгэрэгтэ лама, хэсэтэ бөөгэй уляан,
Хэрзэгы ноён, хободог баянай бузар замаан
Зэдэлэн байһан зэрлиг хуурай дайдада
Зэндэмэни шулуун—мүнгэтэ, алтата жаргал
Ажалай илалтын хүсэтэ ехэ симфонёор
Москва хүрэтэр гаража байнал солгёоноор.
Ярууна, Хориин ягаа ногоон талануудаар
Үүлтэр бүриин мал адууһанай бэлшэхэдэ,
Байгал, Саянай үбэр хормой тайгануудаар
Барилга һорилго, фабрика заводуудай бүтэхэдэ

Шүлэгээр тандаа дуулангүйгөөр аргагүйл,
Соло алдарытнай дуудангүйгөөр аргагүйл.
Энээнии Та дууһынь манда ологоолто,
Элбэг дэлбэг уураг тараг дэлгээлтэ!

Үбгэд, хүгшэдэй үлигэр таабариин орондо
Үзэсхэлэн һайхан Танай Хуули мандажа,
Үнэр тарган үлир амтан жэмэстэ
Үнгын гоё сэсэрлиг соошни жарганабди:
Үдэр һүнигүй, агууехэ сэсэрлигшэ, Та
Үхибүүдээ шэнги урагуулан манаа ябанат.
Эрээ-маряан элдэбын дайсадай хорололһоо
Эрид хамгаалан, урагшаал манаа дахуулнат.

Мүнөө үеын мүнхэ Ленин—Тандаа
Мүнгэн эмээл, хүлэг мори баринабди,
Хун сагаан хонин төөлэй табинабди,
Тун сэгээн арзын дээжэ үргэнэбди;
Эрдэни баялигай уурхай дээрэ хүлеэнэбди,
Эрхим колхозой наадан дээрэ уринабди.
Уран һайхан найр—баяраа дэлгээжэ,
Ухаан сээжынгээ улаан шуһа бусалгаажа,
Бурят арадай баяраар халиһан зүрхэнэй
Булгилма угалзатама хүндын ехэ үүдэнһээ
Эгээл халуун мэндэ амараа хүргэжэ
Эльгэн дээрээ гарышни адханабди, Сталин!
Шинии замай сэсэн мэргые дүүрэнээр
Шүлэглэн хэлэхэ үгын хомор байһанһаа,
Шинии гэгээн эсэсэй ехэ зорилгодо
Ямар ехэ дура зоригоор шунаһанаа
Дууһынь хэлэхэ үгын хомор байһанһаа,
Дуулажа хэлэхэ манай юрөөл иимэл даа:
— Хамаг гэрэл, хамаг нара бадаргааша,
Хамаг туяа хамаг зондо сасаргааша
Арадай вождь, хани нүхэр, инаг багша,
Алтан дэлхэйн агууехэ баатар—Сталин
Эгүүридөө мүнхөөр мянганай мянган жэл өөө
Элүүр энхэ манаа хүтэлхэнь болтогой!

Ордено поэт
ЦЭДЭН ГАЛСАНОВ ба
Б. АБИДУЕВ
шүлэглэн зохёобо.

НҮХЭР СТАЛИНАЙ ОБРАЗ—ИСКУССТВОДО

Ленинград, декабриин 19. Ородой музей болбол «РККА ба Уһан Сэрэгэй Флот» гэһэн выставкын залнууд соогуур, «Арадуудай вождиин образ советскэ художнигуудай зурагуудта» гэһэн темэдэ специальна экскурси эмхидхэхэнь. Выставка дээрэ, нүхэр Сталинай ажабайдалһаа эпизодуудые харуулһан зурагууд бии.

«Героическа экипажын уулзалга»: нүхэр Сталин ба правительствын гэшүүд аэродром дээрэһээ, Чкаловтай хамта бусажа ябаһаниень харуулһан, художник Малышевай зураг тон ехэ һонирхолтой байна.

Соведүүдэй Бүхэсоюзна VIII Онсо съезд дээрэ, СССР-эй Конституциин проект тухай нүхэр Сталинай доклад хэлэжэ байһаниие харуулһан, Сварого ба Мудоров гэгшэдэй хоёр зураг экспонировалагданхай.

Нүхэр Сталинда зорюулагдаһан, московско ба ленинградска мастернуудай графическа хүдэлмэринүүд тусагаар суглуулагдаха байна.

Выставкые харагшад болбол «Сталин 1905 ондо Чиатурска хүдэлмэришэдэй дунда», «Сталин Царицынскэ фронт дээрэ Ворошиловтай ба Пархоменкотой хамта», бусад олониие харуулһан, художник Кутателадзе гэгшын зохёоһон ехэнүүд үнгэтэ эфортнуудые үзэхэ байнад.

Музей хадаа нүхэр Сталинай ажабайдалые ба революционно ажал-ябуулгые харуулһан, 10 гаран нүүдэл выставкэнүүдые хүдэлмэришэдэй клубуудта ба заводуудта эльгээхэнь.

„Сталин, Бурят-Монгол арадай творчестводо“

Манай республикын бүхы организацинууд, ажалшад болбол агууехэ Сталинай түрэһэнһөө хойшо 60 жэлэй алдарта ойдо халуунаар бэлэдхэһэн байна.

«Сталин, Бурят-Монгол арадай творчестводо» гэһэн тусхай сборник, декабриин 20-ой үдэр хэблэгдэн гаргагдаба.

Ордено поэдүүд нүхэд Цэдэн Галсанов, Хоца Намсараев, ордено драматург нүх. Шадаев, поэдүүд нүхэд Семен Метелица, Данри Хилтухин, Ким, арадай сута үлигэршэд нүхэд Апполон Тороев ба Магай (Сороковиков) гэгшэд тус сборнигые зохёолгодо хабаадалсаһан байнад.

Тэрээнһээ гадна, Иркутска поэдүүд Иннокентий Луговский, Константин Седых гэгшэд хабаадалсаа.

„Сталин баатар“, „Мянгаад бэшэгүүд“ гэһэн нүх. Галсановай бэшэһэн шүлэгүүд, тэрэшэлэн «Агууехэ Сталинда» гэжэ нүх. Хоца Намсараевай шүлэг, энэ сборникто хэблэгдэһэн байна.

Окинска хошуунай, Сорогско сельсоведэй, Сталинай нэрэмжэтэ колхозой колхозник нүхэр С. Б. Поронтеевагай хөөрэһэн ба нүх. Метелицын бэшэжэ абаһан „Бурьялан байгаа баяр“ гэжэ агууехэ Сталинай тухай дуун хэблэгдээ.

Элиасов болбол Сталинай тухай — „Халуун зүрхэн“ ба бусад олон эвенкийскэ дуунуудые суглуулаа. Эдэ дуунууд оршуулагдажа, дурсагдагша сборник дотор хэблэгдээ.

Закаминай аймагай избач нүх. Санжа Шагжиевай үгэһөө, Баинов ба Шадаев хоёрой бэшэжэ абаһан „Сталин бидэндэ баярай түлхюур барюулаа“ гэһэн дуун гаралсаха байна.

Энэ сборник хадаа 1940 оной январьда бурят ба ород хэлэнүүд дээрэ хоёрдохёо хэблэгдэхэ юм.

Баир Ангаров.

И. В. Сталин—Хүдэлмэришэн-Таряашанай Улаан-Армиин организатор

ЗУРАГ ДЭЭРЭ: В. И. Ленин ба И. В. Сталин Смольно соо, улаанфлотшуудтай хөөрэлдэжэ байна. (1917 ондо).

„Сталин ба Улаан Арми"

(СССР-эй Оборонын Нарком К. Е. Ворошиловай книгэhээ).

...1918 оной августын эхин. Хасагуудай красновско частьнууд болбол улаан полкнуудые концентрическэ сохиһоор, Волга хүртэр түрихые hэдэжэ, Царицында добтолжо байгаа. Олон үдэрнүүдэй торшо соо, бүхыдөө Донбассай хүдэлмэришэдhөө бүридэhэн коммунистическэ дивизи түрүүтэйгээр, улаан сэрэгүүд болбол тон hайтар эмхидхэгдэhэн хасагуудай частьнуудай онсо хүсэтэй хашалтые эсэргүүсэн сохижо байhан юм. Энэ хадаа угаа ехэ хүшэр хүндэ үдэрнүүд байгаа... Фронт дээрэхи байдал хадаа катастрофическа шахуу болоод байгаа Таха мэтээр хүреэлэн, өөрынгөө флангнуудаар Волга хадхаhан, противнигай фронтонь үдэр ерэхэ бүри түрин хабшажа байгаа. Гэдэргээ сухарихa зам бидэндэ үгы байгаа. Зүгөөр, нүхэр Сталин болбол—дайсаниие заабол илаха, үйбүтасохихо. Зорилго табинхай байгаа. Сталинай энэ илагдашагүй дуразоригонь тэрэнэй дүтын бүхы соратнигуудта дамжуулагдадаг ба, хүшэр байдалда байбашье hаа, илалтадаа хэншье hэжэглэдэггүй hэн.

Теэд бидэнэр илаабди. Үйбүтасохигдоhон дайсан хадаа Дон тээшэ холо түригдэhэн юм.

* * *

...Байдалай серьезность хадаа Петроградта контрреволюционно заговорай элирүүлэгдэhэн ябадалаар улам бүри гүнзэгырэн хурсадаа hэн. эдэ заговорнуудай хүтэлбэрилэгшэдэнь баруун фронтын штабта, VII армида ба кронштадска далайн базада алба хэдэг военнэ специалистнууд байhан юм. Манай хэдэн полкнууд противнигай талада ороо hэн; «Красная горка» ба «Серая лошадь» фортнуудай бүхы гарнизон болбол советскэ засагта эсэргүүсэн выступалаhан байгаа. VII арми болбол бүхыдөө шахардалгада ороо hэн, фронтнь сухарижа эхилээ hэн, дайсан хадаа Петроградта дүтэлэжэ байгаа. Энэ байдалые дары аршалаха хэрэгтэй болоод байба.

Центральна Комитет болбол энэ зорилгоор, нүхэр Сталиние дахин шэлэн томилоо. Гурбан неделиин торшо соо, нүхэр Сталин болбол эрид хубилалта байгуулажа шадаа hэн... Нүхэр Сталин хадаа военнэ командованиин оперативна хүдэлмэридэ хамааралсаа. Нүхэр Ленинд имэ телеграмма үгөө:

«Красная горкын» hүүлээр, «Серая лошадь» усадхагдаа...»

Зургаа хоногой hүүлээр, нүхэр Сталин хадаа Лениндэ мэдээсэбэ:

«Манай частьнуудта хубилалта боложо эхилээ. Энэ нэгэ недели соо ганса-гансаараа гү, али группараа тэрьелэхэ ябадал байгаагүй. Дезертирнүүд хэдэн мянгаараа бусажа байна... Мүнөө дээрэ, добтолгомнай амжалтатай ябана, сагаантан тэрьелэнэ. Мүнөөдэр Керново-Воронино-Слепино Каскова линиие эзэлээбди. Олон пленнигүүд, хоёр гү, али олон буунууд, автомадууд, патронуудые абаабди. 6-дахи дивизидэ, минии мэдэлдэ хоёр миллион патрон эльгээгты....»

* * *

1919 оной намар. Бүхы гражданска дайнай шиидхэхы, хубилалтын момент боложо байгаа. Деникин хадаа Орелдо ойротожо ябаа. Бүхы урда фронт гэдэргээ сухарижа байгаа. Доторой байдал баhал тон хүндэ болоhон байна.

Энээниие абараха хэрэгтэй. ЦК болбол РВС-дэй член болгон, нүхэр Сталиние урда фронтдо эльгээбэ.

Нүхэр Сталинай ошохоодонь фронт дээрэ тон тодорхой бэшэ ба хүндэ оршонбайдалтай байгаа..

Тэрэ байдалтай танилсаад нүхэр Сталин дары шиидхэбэри абаба... Сталин болбол хуушан планиие буруушаажа, шэнэ дурадхалнуудые hанаашалан, тэрээнээ Лениндэ эльгээбэ...

Сталинай плань Центральна Комитедээр баталан абгаа. Урда фронт хадаа гол сохилтоо Харьков-Донбасс-Ростовые шэглүүлэн хэhэн байна. Результадань мэдээжэ: гражданска дайнда хубилалта хэгдээ. Деникинскэ сэрэгүүд хара далай оруу хаягдаа. Украина ба Хойто Кавказ хадаа сагаангвардейнүүдhээ сүлөөлэгдэбэ. Эдэ бүхыгөөр тон ехэ габияа нүхэр Сталинда хабаадана...

АГУУЕХЭ БАГША БА ХАНИ

★ ★

М. ГРОМОВ—
Советскэ Союзай Герой

★

1935 оной майн нэгэн,—сэлмэг, наратай үдэр байhан юм. Агаарай hайхан аромада жэгдэ жэрын ябана, тэдэнэй булад далинууд яларана. Моторой абяае бүлижэ, пролетарска гимнын хүсэтэ дуун ханхинна Мавзолейн рибуна дээрэhээ нүхэр Сталин бидэниие хаража байна гэжэ hанахадаа, зүрхэмнай баяраар хадараа hэн. Штурвалдаа hуугаад ябахадаа,—парадта хабаадалсаhан туладаа, нүхэр Сталинтай уулзахам байна, гэжэ бодобоб.

Зүгөөр, hанаашаарам бүгэдэ болоогүй hэн, ушарань, аэродром дээрэ ерэжэ бууhаниим hүүлдэ, намайе гэнэтэ хуушанайм припадок дайраба. Врачнууд, намайе хүндөөр үбэдөө гэжэ мэдэрэбэ. Юу хэхэб? Гэнэтэ үүдэн нээгдэжэ, столицын медицинскэ эрхимүүдэй группа комната соомни орожо ерэбэ. Тэдэнэр намайе үзэжэ, эмнэхые шиидэбэд.

Хожомынь мэдэхэдэм, парадта хабаадалсагшадтай уулзалга дээрэ нүх. Сталинда иигэжэ хэлэhэн байгаа:

—Летчик Громов үгы. Ехэ үбэшэн.

Иосиф Виссарионович болбол минии үбэшэлhэн тухай мэдэжэ, консилиум татахые өөрөө захираа. Тиин, агууехэ вождиин дулаан ба hайшаангы гарань минии ажабайдалай тон хүшэр минутада нам тээшэ hарбайба...

Нүхэр Сталин болбол летчигүүдые бүхы сэдьхэлээрээ инагладаг, тэдэниие хайралдаг ба гамнадаг.

Иосиф Виссарионовичын энэрэнгы оролдолгые ба анхаралыень тон hаяхан өөрдээрээ дахин үзээб. Энэ жэлэй, авиациин hайн үдэрhөө хэды хоног урда тээ намайе телефоноор дуудаба.

Шаганхадам, минии танил голос, Иосиф Виссарионовичын урин зөөлэн голосонь дуулдаа:

—Мэндэhайн, нүхэр Громов! Бэеынтнай элүүр ямар бэ?

—Спасибо, Иосиф Виссарионович. —гэжэ харюусааб.

—Августын арбанаймандa «Максим Горький» шэнэ самолет —гигант дээрэ hуужа, Тушинск аэродром дээгүүр ниидэхые Танhаа гуйха гэжэ бидэ hанаа hэмди: Та урдань «Максим Горькиие» испыталагша hэмнайт...

—Иосиф Виссарионович! Захиралта үгыт. Би хэзээшье, хайшаашье зорихо болоо hаа, бэлэн байнаб!

—Үгы, би захирхаяа hанаа бэшэб. Би танай hанамжые, дурые ба бэеынтнай байдалые мэдэхээ hанааб. Теэд, Та шадаха гүт...—гэжэ уриханаар ба серьезноор асуугааhэн.

Авиациин hайн үдэртэ, Тушинэдэ, агаарай гигант «Л—760» жолоодооб.

Нүхэр Сталин болбол гүрэнэй угааехэнүүд зорилгые шиидхэхэтэйгээ хамта, амиды хүн тухай, тэрэнэй ажабайдал ба зол жаргал тухай хэзээдэшье мартадаггүй. Гризодубова, Осипенко, Расковагай ниидэлгэнэй hүүлдэ, Кремль соо болоhон уулзалга hанаандам ороно. Георгиевскэ зал соо, эрхим летчигүүд: строевигүүд, испытательнууд, штурманууд, конструкторнууд сугларaба. Бүгэдэ, нүхэр Сталинай орожо ерэхыень ехэтэ хүлеэнэд. Удаашьегүй, манай инаг Иосиф Виссарионович орожо ерэбэ.

—Наашаа hуухые гуйнаб—гэжэ, столдо, Политбюрогой членүүдтэй хамта hуухые нүхэр Сталин бидэндэ дурадхаба.

Тиихэдэнь, бидэ халуун баясхалан хүргэhэн байнабди.—Иимэ хүндэтэ эрхые алдарта хэрэгүүдээр харюулаха ёhотой байнабди—гэжэ би хэлээд, Советскэ авиациин, дэлхэйн шэнэ рекорднуудай түлөө тост үргэбэб. Өөhэдынгөө наhанай хүсэлые нүхэр Сталинда хэлэхээ хүлеэжэ hуугшад: Георгий Байдуков ба Анатолий Серов хоёр намайе дэмжээ hэн.

Иосиф Виссарионович болбол манаи халуун үгэнүүдые анхаралтайгаар сон осоhоноигоо hүүлээр, үгэ хэлэжэ эхилээ hэн. Агууехэ багша хадаа манай ойрын ерээдүйн зорилгонуудые ойлгостой ба элеэр тодорхойлон хэлэhэн байна.

—Бидэндэ дэлхэй дээрэ юуншье аюултай бэшэ, зүгөөр, олон юумэ бидэндэ үнэтэй. Хүнэй амибэе манайда юунhээшье үнэтэй.

Манай баатар зоригтоной амибэе, заримдаа юунhээшье сухарилтагүй зүрхэлдэг летчик-геройнуудай амибэе,—гэжэ нүхэр Сталин хэлэнэ,—манайда ямаршье рекорднуудhаа, тэдэнэй хэр агууехэ байбашье hаань, бидэндэ үнэтэй. Тиимэhээ, парти ба правительство болбол манай геройнуудай амибэеые ба тэдэнэрэй бүлын тайбан ба зол жаргалые анхаран хамагаална, иимэhээ, аюулта ниидэлгэнүүдые тон шухала ганса-нэгэн ушарнуудта лэ зүбшөөгдэхэ байна.

Сталин болбол шэнэ типын летчигүүд тухай өөрынгөө гайхамшаг хүсэтэ үгэнүүдые хэлээ—Тиимэ летчигүүд хадаа өөhэдынгөө баатаршалгые мэргэн расчедоор, бодомжотой, үндэр культуратай ба техникые шудалан мэдэлгэтэеэ зохилдуулнад—гэжэ хэлэхэ зуураа, Иосиф Виссарионович болбол минии зүг тээшэ хандан:—жэшээлхэдэ, тээ тэрэ лэ тархитай ниидэнэ...—гэжэ шоглон хэлээ hэн. Энэ моментдэ би ягаашье золтой байгаабиб! Нүхэр Сталинай магтаал хадаа минии харюусалгын мэдэрэлые бүри бүхэжүүлхы намайе уялгалаа hэн.

Нүх. Сталин болбол, бидэнэр, летчигүүдые хүнэй тон эрхим шэмэглэлээр: айхагүйн, баатарзоримгойн, зүрхэлиг ба шэн габияагай чертануудаар эсэгэ ёhоор хүмүүжүүлнэ. Эдирхэлгэ ба шин зориг гаргалга болбол геройн нэгэ талань юм, нүгөө,—тон шухала талань.—шадабари болоно —гэжэ, Иосиф Виссарионович летчигүүдтай хөөрэлдэхэдөө ходо лэ hануулдаг. Летчик—энэ хадаа концен рированнэ дуразориг, эдирхэлгэ орохо шадабари мүн юм. Зориг хадаа городые абадаг гэбэшье, зүгөөр, энэ хадаа зориг ба эдирхэлгэдэ бэлэн байлгань эрхим эанинуудтай зохилдуулхой байхадань шадагдаха байна—гэжэ нүхэр Сталин заана.

Иосиф Виссарионович болбол рядовой ба дунда летчигүүд тухай тусхай халуунаар, инаглалтайгаар хэлэдэг байна. Чкалов, Беляков ба Байдуковтай уулзалга дээрэ, нүхэр Сталин хадаа авиациин найдабари ба тулгуурин түлөө, ехэнүүд ба багануд летчигүүдай түлөө түрүүшын тост барjа hэн.

—Хэн бага ба хэн ехэ юм мэдэгдэнэгүй, хэрэг дээрээ лэ тодорхо,—гэжэ нүхэр Сталин хэлэhэн байна.

Летчигууд болбол тэрэниие хэрэг дээрэнь тодоруулаа. Рядовой летчигууд хадаа эхэ оронойгоо дайсадтай тэмэсэлгын дайнда өөhэдыгөө гайхамшаг шэн габияагаар алдаршуулжа, арадай геройн хүндэтэ нэрэзэргые олоно.

Авиациин агууехэ организатор—нүхэр Сталин хадаа авиациин ажахын бүхы асуудалнуудые бүгэдыень шудалан мэдэдэг байна. Тэрэ хадаа асуудал бүхэниие шиидхэхэдээ, тэрэнэй тон hонор ойлгостой, конкретно байгаа түйладаг.

Трансполярна ниидэлгэнүүд тушаа совещание нүхэр Сталин өөрөө үнгэргөө hэн. Иосиф Виссарионович болбол тиим ниидэлгэнүүдэй тон аюулта хандаха ёhотой гэhэн асуудалые сугларагшадай урда табиhан ба Хойто полюсто агаарай экспедиц эльгээхэ тухай, полярна уран хуул станци буулгаха план тухай мүн эндэ мэдээсэhэн байна.

Нүхэр Сталин өөрөө глобус асаржа стол дээрээ табяад, хаана ямар газарта станци байгуулхаб, тэрэниие заажа үгэжэ дурадхаа hэн.

Иосиф Виссарионович хадаа завод бүхэнэй үйлэдбэриин хүсэ мэдэдэг ба хаана ямарнууд нүүдэй табигданхайе мэдэдэг байна. Иосиф Виссарионович болбол машинануудай ниидэлгын шан гайнь, самолетуудай детальнуу тайнь бүрин танил байдаг. Нүхэр Сталин болбол фигурна полёт тушаа совещани дээрэ летчигүүдтай хөөрэлдэhэнэйгөө hүүлээр, манай хүдэлмэридэ тон ехэтэй практическа зүбшэлнүүд үгөө hэн. Нүхэр Сталинай заабари болбол тон тодо, конкретно, хэлэhэн лэ үгэ бүхэниинь са... дэ хадуустай байдаг.

Сталин гэhэн үгэ хадаа ... цида—символическаар, уряал илалтаар ханхинна. Энэ нэрэ... зоригжон, манай летчигүүд ... дынгөө баатаршалгые түйл... Манай авиациин бүхы түйл... нуудань энэ нэрэтэй ... холбоотой.

С. БУДЕННЫЙ
Советскэ Союзай Маршал

НҮХЭР СТАЛИН БА УЛААН АРМИ

Агууехэ советскэ арад ба бүхы дэлхэйн ажалшад болбол арадуудай вождь нүхэр Сталинай түрэhэнhөө хойшо жаран жэлэйнь ойе тэмдэглэжэ байнад.

Нүхэр Сталин хадаа өөрынгөө бүхы ажабайдалые ажалшан массын интересэй түлөө, өөрынгөө түрэл партиин интересэй түлөө тэмэсэлдэ үгөө.

Тэрэ болбол Ленинтэй хамта, манай большевистскэ партиие байгуулаа. Тэрэ болбол Ленинтэй хамта, Коммунистическэ Интернационалые зохёогоо. Тэрэ болбол Ленинтэй хамта, дэлхэй дээрэ түрүүшын советскэ гүрэниие байгуулаа. Тэрэ болбол Ленинтэй хамта, манай хүсэнтүгэс Улаан Армиие байгуулаа

Гражданска дайнай жэлнүүд соо, эгээл аюулта участогууд дээрэ шиидхэхы илалтануудые хэн эмхидхээб?

Нүхэр Сталин.

Манай ороной арадай бүхы ажахые социалистическэ реконструкцилгада манай партиие, хүдэлмэришэн ангиие ба таряашадые, Ленинhээ хойшо, хэн хүтэлбэрилөөб?

Нүхэр Сталин.

Социалистическэ байгуулалтын фронт дээрэ бүхэдэлхэйн-историческа илалтануудые хэн эмхидхээб?

Нүхэр Сталин.

Ленинэй ба Сталинай хүтэлбэреөр, манай парти болбол дэлхэй дээрэ түрүүшын социалистическэ гүрэн байгуулаа, эндэ ажалшад хадаа зол жаргалтай ба шангашадалтай ажабайдалаар ажаhуунад.

Нүхэр Сталинай хүтэлбэреөр, манай парти болбол арадай дайсадай олонтоото бандые, шпионуудые ба диверсантнуудые—троцкистнууд, зиновьевцууд, бухаринцууд, буржуазна националистнуудые—эдэниие үйбүтасохижо, энээгээрээ, капиталистическэ дэлхэйтэй тэмэсэлдэ угаа ехэ илалта түйлаа.

Нүхэр Сталинай хүтэлбэреөр, Улаан Арми болбол бүхы дайсадай урда hүртэй ба эбдэршэгүй хүсэн болоо.

Манай гүрэнэй социалистическэ байгуулгын алишье hалбаридахи бүхы илалтанууд, бүхы амжалтанууд хадаа нүхэр Сталинай нэрэтэй холбоотой.

Энэ агууехэ хүнэй ажабайдал ба хүдэлмэринь тон олоянзын байhан тулань, тэрэниие хүсэдөөр бэгүнзэгыгөөр бэшээhаа, бэгонихон статьяhаа байтагай, арбаад томууд соошье багтахагүй байна.

* * *

Манай хани, вождь ба багша нүхэр Сталинай түрэhэнhөө хойшо жаран наhа гүйсэhэнэйнь үдэртэ, тэрэнэй хүдэлмэриин нэгэ hалбари — военнэ hалбаряар хэлэхэн үгэ хэлэхэм.

Пролетарска полководецын шанаранань, нүхэр Сталинай творческо гениинь военнэ хүдэлмэридэ онсо хүсэтэйгээр гаргагдаа. Нүхэр Сталин болбол военнэ хүн бэшэшье hаа, оршомбайдалые түргэн ойлгожо, оршом байдалые тусгаар гүнзэгы сэгнэжэ, зүб шиидхэбэри абажа, фронт дээрэ хатуу гараараа гурим байгуулаа, Улаан Армиин толотомо илалтануудые эмхидхээ. Революцида эгээл аюултай, хаана, мэнэ мэнэ катастрофа болхоёо байhан тэрэ участогуудта Ленин болбол хэзээшье нүхэр Сталиниие эльгээдэг hэн. Царицында, Петроградта, Пермидэ, Урда фронт дээрэ ба бусад олон фронтнуудта тиимэ байгаа.

Нүхэр Сталин хаана ошонob—тэндэл хэзээшье иладаг байгаа.

Нүхэр Сталин болбол гражданска дайнай үедэ угаа ехэ хүдэлмэри хэhэн юм. Нүхэр Сталинай бодотоороо гиганска хүдэлмэри тухайнь, тэрэнэй таби наhа гүйсэhэнэйнь ойн үдэртэ, Оборонын Арадай Комиссар, Советскэ Союзай Маршал нүхэр К. Е. Ворошилов хэлээ hэн.

Нүхэр Сталин болбол ямаршье хаалта бэрхэшээлнүүдые дабан, Нэгэдэгээр Морито Армиие байгуулhан ба идейнэ зоригжуулhан тухайнь хэлэхые хүсэнэм.

Морито Армиие байгуулга болбол военнэ искусствын хүгжэлтэдэ тон шэнэ, мүн агууехэ пролетарска стратег нүхэр Сталинай организационно творчествын үрэнь болоhон юм. Энэ хадаа кавалерийскэ дивизинүүдые арми шэнги, тиимэ томо соединени болгон хамтадхалгын түрүүшын опыт байhан юм.

Морито Арми хадаа, өөрынгөө организатор нүхэр Сталинай найдабариие толотомоор дүүргэдэг байhань хэн бүхэндэ элитэ. Морито Арми болбол дайсадые дээрэhээнь сохижо, гражданска дайнай илалтануудай тон шухала факторань болоо hэн.

Нүхэр Сталин болбол Нэгэдэгээр Морито Армида айхабтар ехэ оролдолго ба анхаралаа табидаг байна. Тэрэ хадаа улаанармейцуудтай ба командирнуудтай сагүргэлжэ хөөрэлдэжэ, Морито Армиин боецүүдые героическа шэн габияада зоригжуулна. Морито Армиин Улаанармейцууд ба командна состав болбол нүхэр Сталиниие ехээр инагладаг, тэрэниие хүндэтэ улаанармеец болгон оролуланхай.

Нүхэр Сталин болбол большевистскэ партида ба советскэ орондо преданнэ кадрнуудые—Морито Армиин военачальнигүүдые анхаралтайгаар оролдон ургуулаа. Тэрэ хадаа Морито Армиин дутуунуудыень шадамараар заhадаг ба юу хэхэ ёhотойе сагсоонь хэлэжэ үгэдэг, тэдэнэй hайн инициативыень ходо урмашуулдаг байна. Нүхэр Сталин болбол эхэ ороной дайсадтай, изменнигүүдтэй хатуугаар тэмэсэдэг ба найдабаригүй военспецүүдhээ штабуудаа сэбэрлэдэг hэн.

Нүхэр Сталин болбол гражданска дайнай hүүлээршье, ... Арми тухай нэгэхэншье мину... мартадаггүй.

Нүхэр Сталинай оролдо... Улаан Арми болбол шада... хүсэн болоо. Сталинска Армиин хүсэ ба шадалыень, социалистическэ эсэгэ ... дайсад нэгэнтэбэшэ туршаад...

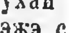
Нүхэр Сталинай оролдо... анхаралые, бидэ, сэрэг... үдэр бүхэндэ үзэнэбди. ... Сталин болбол Хүдэлмэ... Таряашанай Улаан Армиин военнэ соведэй член.

Улаан Арми ба тэрэнэй ... ни уудай состав хадаа парти... тральна Комитедые ба ... вождь нүхэр Сталиние ... хэзээ хэзээнэйхиhээшье ... жаргсанхай.

Улаан Арми болбол ... Сталинай нэрээр зориг жон, ... нойгоо интересые ерээд... дайнда хамагаалаха.

Нүхэр Сталин—энэ ха... миллионно советскэ ара... жаргалань ба баярта ... ажабайдалань мүн.

Манай түрэл хани, во... багша нүхэр Сталин, ... олон жэлнүүдтэ энхэ ... ажаhууг, мандаг!

ЗУРАГ ДЭЭРЭ: Нэгэдэгээр Морито Армида нүхэр Сталинай ерэлгэ.

„Сталин—энэ хадаа мүнөөдэрэй Ленин“. (А. Барбюс).

Минии ажабайдалай һургуули

***

А. СТАХАНОВ

Би нэгэтэ кузнецкэ заводой [illegible]үдэлмэришэдэй нэгэн К. Федор[illegible]кһээ бэшэг абаа һэм, тэрэ ха[illegible]а иигэжэ бэшээ: «Простой шах[illegible]рой нэрэнь бүхы дэлхэйдэ суу[illegible] болоо, тэрэ хадаа манай [illegible]ай агууехэ вождьнуудтай [illegible]лзана, инаг нүхэр Сталинтай [illegible]рэлдэнэ гэжэ мэдэхэнь тон [illegible]арламаар байна».

Нүхэр Сталинтай уулзалга ба [illegible]эрэлдөөнүүд болбол өөрынгөө [illegible]абайдалые хүсэд шэнжэн бодо[illegible] арга олгоо, мүнөө үедэ хэн [illegible]лоод байнабиб, иимэ болохо [illegible]адалдам туһалаа. Нүхэр Сталин [illegible]даа ажалай социалистическэ [illegible]тодүүдэй түлөө манай хүдэ[illegible]өндэ туйлай ехэ удхашанарые [illegible]гоо, тиигээд энэ хүдэлөөн хадаа [illegible]адай агууехэ хүдэлөөнэй ха[illegible]ктерые олоһон байна, Энэ хү[illegible]элөөн болбол минии пэрээр—[illegible]хановска хүдэлөөн гэжэ нэрэ[illegible]эгдэһэн байна. Харин, энээниие [illegible]алинска гэжэ нэрэлэхэ хэрэгтэй [illegible]айһан байгаа.

Нүхэр Сталинтай эгээл түрүүн [illegible]улзаһанаа һананаб. Энэ хадаа [illegible]935 оной октябрьска һайнүдэрэй [illegible]едэ һэн. Ехэ театр соо болоһон [illegible]оржественнэ заседанида хабаа[illegible]алсаа һэм. Боро үнгэтэй юрын [illegible]ужуркэтэй, инаг Сталин прези[illegible]иумдэ харагдаба. Эгээл энэ мо[illegible]ентдэ, би хадаа агууехэ истори[illegible]еска үзэгдэлнүүдэй хабаадагша [illegible]олохоо байһандал байгааб. Тии[illegible]эдэ. миил 7-8 хоноод нүхэр [illegible]талинай хажууда үгэ хэлэхэб, [illegible]шөө дүрбэ хоноод байхада агуу[illegible]хэ вождиин гайхамшаг үгэнүү[illegible]ые дуулахаб гэжэ һанажа шада[illegible]а байгаалби!

Энэ хадаа Кремльдэ болоһон нэгэдэгээр стахановска совещани байгаа. Өөрынгөө ойрын соратнигуудаар хүреэлэгдэн нүхэр Сталинай харагдахадань, зал соо юун болоо һэм,—тэрээниие бэшэжэ шадагдахагүй. Энэ хадаа агууехэ баярай амаршалгын хүсэтэ долгин байгаа. Минии зүрхэмни баяраар билтаража байгаа. Нүхэр Сталин болбол бидэниие амаршалаа һэн, бидэндэ энеэбхилээ һэн, бидэндэ аплодировалаа һэн.

Совещани дүрбэн үдэр соо болоо. Нүхэр Сталин өөрөө хэлыдээл үгэ хэлэхэнь ааб гэжэ ехэтэ хүлеэгээ һэмди. Тиигээд, нүхэр Орджоникидзе соносхоо:

Нүхэр Сталинда үгэ үгтэбэ.

Аплодисментнүүдэй хүсэтэ абяанһаа, Кремлевскэ дворецын ханануудань дорьбожо байба.

Олон минута үнгэрэнэ, харин, аплодисментнүүд замханагүй. Нүхэр Сталин энеэбхилэн хаража байба. Нүхэр Сталин хадаа саг үнэтэй гэһэн хэбэртэйгээр, час тээшээ заана. Тиихэдэнь, совещаниин түрүүлэгшэ нүхэр Серго болбол нэрьен байгаа залые заажа харюусаа һэн

Удаань, зал соо замхахадань нүхэр Сталин үгэеэ эхилээ һэн. Нүхэр Сталинай выступленинүүдые дуулаха зол намда олон дахин тудаа. Нүхэр Сталин аалихан голосоор, зөөлэхэнөөр ба простойгоор хэлэдэг.

Нүхэр Сталинай үгэнүүд болбол хүнэй толгойдо олон ухаан гүрүүлэдэг, гайхамшаг шадабаритай. Нүхэр Сталин болбол өөрынгөө үгэнүүдые, бидэнэй оюун мэдэрэлдэ бүхөөр хадуугдахаар хэлэдэг. Нүхэр Сталин хадаа хэдэн фраза хэлээд, тэрээнэйгээ зарим үгэнүүдыень тododхон, дахин дабтадаг.

Стахановска совещани дээрэ вождиин үгэ дуулахадаа, минии бүхы ажабайдал нюдэнэйм урда дахин эли тодоор харагдаа һэн. Минии рекорд туйлаһан замые, нүхэр Сталин тиимэ һайнаар хаанаһаа мэдэнэ гээшэб гэжэ гайхаа һэм.

Хожомынь, нүхэр Сталинтай уулзаха бүридөө, би болбол тэрээнэй эрдэм мэдэрэлэйнь угаа ехэ запасыень, тэрээнэй үгэдэг, тэрэ имагта гүн прогнозыень ехэтэ гайхагша һэм.

Кремль соо болоһон уулзалгануудай нэгэн дээрэ, нүхэр Сталин намайе өөртөө дуудажа абаашаад, юундэ бэеэ һүүлэртэ баринаш гэжэ асуугаа һэн. Тиихэдэнь, энэ хадаа дарүү занһаа болоно гэжэ хэлээ һэм.

—Дарүү зан үлүүдэхэдээ, баһашье таарахагүй гээшэ,— гэжэ Сталин хэлээ һэн.

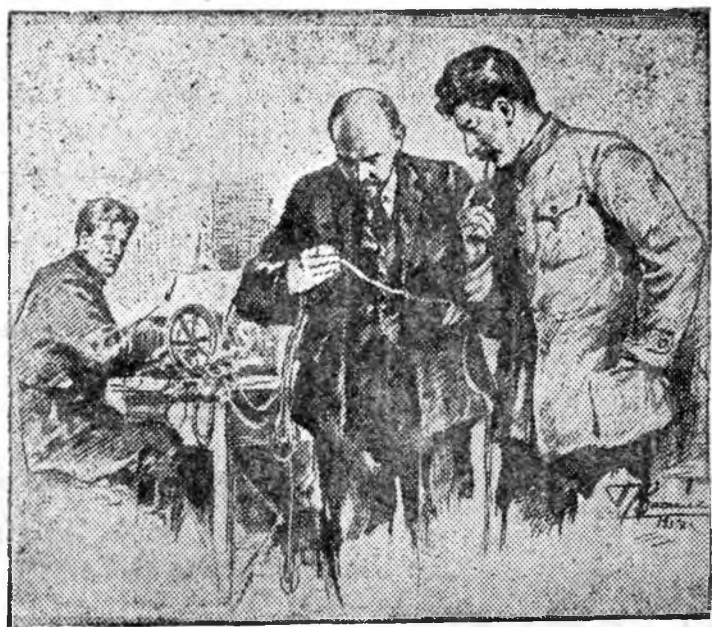
Намда шэнэ эдэ үгэнүүд хадаа минии зосоо ехэ гүнзэгыгөөр хадуугдаһан байна. Бүхэсоюзна стахановска совещани дээрэ, бидэнэр тухай нүхэр Сталинай хэлэһэн үгые һайн һанажа байнаб: «Таанар эндэ Стахановые ба Бусыгиные харанат. Тэдэнэр совещани дээрэ үгэ хэлээ. Эдэ хадаа —бүхэсоюзна масштабай фигурануудай лаврые эзэлэхэ гэһэн ямаршье претензигүй, юрын ба дарүү хүнүүд гээшэ.“

Би эндэ һаяхан Грузи ошооб. Тэндэ, нүхэр Сталинай түрэһэн нютагта, агууехэ хүнэй биографитайнь танилсааб. Мүнөө, нүхэр Сталинтай хөөрэлдэхэдөө, тэрэнэй зөөлэхэн голосые дуулахадаа, тэрээнэй бууралтажа байгаа үһэнүүдые харахадаа, би болбол Грузида хараһан, дуулаһан бүхэнөө һананам.

Үшөө үсэгэлдэр би хадаа простой, бэшэгмэдэхэгүй горняк байһан аад, мүнөө социализмын агуу ехэ ороной солото хүн, СССР-эй Верхозно Соведэй депутат болооб, горно инженер болохоо байнаб. Минии зам—энэ хадаа агуу ехэ эхэ ороной оломиллион хүдэлмэришэдэй ба таряашадай зам мүн. Энэ хадаа манай арадай, советскэ интеллигенциин олонхиинь зам. Агуу ехэ Сталин хадаа бидэниие энэ замаар хүтэлөө, бидэниие социализмда хүргөө.

Нүхэр Сталинда богонихоноор ба простойгоор иигэжэ хэлэхые хүсэнэб:

—Нүхэр Сталин! Удаан жэлдэ ажаһуухытнай Танда хүсэнэб! Бүхы ажалша хүнтүрэлтэнэй баярта ажаһуухытнай хүсэнэб!

ЗУРАГ ДЭЭРЭ: Ленин ба Сталин Смольно соо, сэхэ проводой хажууда. (1918 ондо).

Нүхэд И. В. Сталин ба К. Е. Ворошилов (1935 ондо).

Сталинай образые өөрынгөө зүрхэндэ абажа ябанаб

П. АНГЕЛИНА

Манай ороной хэдэн олон басагад намда атаархана—би ойлгонob, атаархахашье юумэн бии даа!

Простой, грамотнабэшэ басагые бодоод үзэгты.

Эгээл энэ басаган тракторта һуужа, ямаршье эрэшүүдһээ дутуугүйгөөр хүдэлмэрилэн, стахановска рекорднуудые туйлан, ороной солото хүн болоһон байна. Үшөө хэдэн сагай үнгэрөөд байхада, энэ басаган хадаа гайхамшаг Кремлевскэ дворецто ошожо, агуу ехэ ба сэсэмэргэн хүнтэй—нүхэр Сталинтай эргэлэжэ һуугаад, үнэн зүрхэнэй хөөрэлдөө хэнэ. Баясаха юумэн бии!

Колхозниг уд - ударнигуудай съездэ Москва ошожо ябахадаа, би эдижэшье, унгажэшье шадаагүй һэм. Сэдьхэлэм нэгэл һаналаар дүүрэн байгаа: нүхэр Сталиниие хараха гээшэ гүб, али үгы гү? Тэрээнтэй яажа хөөрэлдэхэ гээшэ биб?

Энэ простой ба скромно хүниие харахадаа, тэрээнэй инаг, эсэгэ анхаралые өөртөө ойлгоо һэм, тэрэнэй гайхамшаг үгэ дуулахадаа, минии бүхы түбэгшээлгэһээ юуншье үлөөгүй һэн. Зүгөөр, зүрхэм ехээр сохилоо бэлэй. Энэ агуу ехэ образые бүхы наһандаа мартахаар бэшээр халуун абахын тулада, һайтар харахые оролдоо һэм.

Би Иосиф Виссарионовичтой оло дахин уулзааб. Колхозниг уудударнигуудай съезд дээрэшье, элдэб олон комиссинуудташье. комсомолой арбадугаар съезд дээрэшье, Кремльдэ болоһон уулзалганууд дээрэшье нүхэр Сталиниие хараа һэм. Би болбол нүхэр Сталин хадаа хүнүүдые ализаргэ һоноороор дуулан абадагтань, тэрэ хадаа хүнэй достоинствые ализаргээр хүндэлэдэгтэнь, тэрэ хадаа хүнэй хүсэндөө ба өөртөө этигэлыень ямараар шангадхадагтань, бүхэжүүлдэгтэнь анхаралаа ехэ хандууладаг байгааб.

Нүхэр Сталинтай хөөрэлдэхэдөө, тэрэнэй простота ба үнэн сэдьхэлээр дүүрэн үгэнүүдтэнь багааршье һаа таарахаар яажа харюусаха гээшэб гэһэн һанал түрэдэг байна. Партида, арадта, Сталинда хизааргүй преданнэ байһан түхайгаа хэлэхэнь бэлэн байгаа. Иимэ үенүүдтэ тусгаар үгэнүүд хэрэгтэй юм. Тиигээд, Өөрынгөө хүдэлмэри тухай хэлэхэ хүсэл намда бии болоно. Би өөрынгөө трактор тухай хэлэжэ эхилэһэн ба өөрынгөө амжалтануудые арбидхаха уялга үгэһэн байнаб. Нүхэр Сталин минии үгые дуулажа һайшаан, толгойгоо дохин, энеэбхилээ һэн.

Ургасын түрүүшүүлэй, трактористнуудай ба молотилкын машинистнуудай бүхэсоюзна совещани дээрэ үгэ хэлэһэн байнаб. Би, юрдөөшье, үгэ хэлэжэ шададаггүй хүм. Теэд, нүхэр Сталинай нэгэшье үгэ хэлэхэдэнь, минии һанал хоёр дахин ехэ хүсөөр гараһан байна. «Нүхэр Сталин, манай басагад хүдэлмэрилэнэшье, хүхинэшье. Мүнөө манай эндэ хүдэлмэришье, культурна байдалшье—бүгэдэ хамта ябуулагдана»,—гэһэн минии үгэнүүдтэ харюусан, нүхэр Сталин иигэжэ хэлээ һэн:

—Һайн лэ гээшэ!

Түрүүшынгөө рекордоо үлүүлһэн ба эхэнэрнүүдэй арбан тракторна бригадануудые эмхидхэһэн байнаб (мүнөө минии эхэ нютагта арбанайман бригаданууд хүдэлмэрилэнэ). Мүнөө, би хадаа хүдөө ажахын Тимирязевска академидэ һуража байнаб.

Би, СССР-эй Верховно Соведэй депутат, Украинын КП(б)-эйн ЦК гэй член, партиин Сталинска Обкомой член байнаб. Эдэ бүгэдын түлөө, би болбол манай партида, нүхэр Сталинда уялгатайб.

И. Д. ПАПАНИН

МАРТАГДАШАГҮЙ УУЛЗАЛГАНУУД

Жэл бүри, Агуу ехэ Пролетарска революциин һайнүдэртэ. бидэнэр, улаан партизанууд ба улаангвардейцүүд болбол Улаан Площадь дээгүүр алхалан гарадаг байнабди. Бидэнэр болбол нүхэр Сталинай гараад байһан мавзолейн хажуугаар үнгэрэдэг ба манай бүхы һанал тэрээнтэй, түрэл эсэгэ ба танил—нүхэр Сталинтай байдаг байгаа.

Улаан Площадьһоо үнгэрэжэ ошоходоо, агуу ехэ Сталиниие ойроһоо, бүри ойроһоо хараха, тэрээнтэй хөөрэлдэхэ, тэрээнэй голосые дуулаха хүсэлтэйгөөр ошодог һэм...

1931 ондо Арктика ошоо һэм. Франци Иосифын газар дээрэ, Челюскин мыс дээрэ үбэлжэһэн, олонтоото северно экспедицинүүдтэ ябалсаһан байнаб. Арктикада дадажа, тэрээндэ дуралажа, бүхы ами наһаа тэрээндэ зорюулха гэжэ бодоо һэм.

Эсэстэ, өөрынгөө нүхэдүүдтэй хамта дэлхэйн хяра оройдо, хойто Полюс дээрэ хүрөөб.

Иимэ экспедици тухай полярнигууд, үнинһөө бододог байгаа. Теэд, энээниие гансал манай агуу ехэ орон бэелүүлжэ шадаа.

Хойто полюс дээгүүр Хойто Америка тээшэ манай летчигуудай ниидэлгэ тухай асуудал Кремльдэ хэлсэгдэһэн байна. Трансполярна трасса табихаа летчигууд эрмэлзэжэ байгаа. Тиихэдэ, Иосиф Виссарионович болбол энэ бүхы сложно трасса дээрэхи сагай байдал тухай мэдээе хэн, яагаад үгэхэб гэжэ сталинска сэсэн үгээр асуугаа һэн. Арктикын зүрхэндэ—урадхаал мүлиһэн дээрэ станци эмхидхэхэ план иигэжэ анхан гараһан юм. Иимэ станциие советскэ полярнигууд эмхидхэжэ шадаха гү—гэжэ, нүхэр Сталин асуугаа һэн. «Тиимэ, шадаха»—энээнһээ ондоо харюу байха арганьгүй байгаа.

Экспедицидэ бэлэдхэжэ байхадамнай, нүхэр Сталин болбол участок бүхэн тухай, бэлэдхэлэй бүхы зүйлнүүд тухай анхаралтайгаар асуудаг байгаа. Сталинска оролдолго ба анхарал хадаа бидэниие зоригжуулаһан ба далитуулаһан байна.

Урдажа ябаха бүхы сагайгаа торшо соо, Сталинай образые хотол һанажа ябаабди.

Холын мүлиһэн дээрэ ябахадаа, нүхэр Сталинай инаглал ба оролдолые хододоо бэедээ үзэгшэ һэмди. Манай лагерь хадаа радиогүйгөөр бэдэрэжэ олохоор бэшэ, тиимэ баахан байгаа. Хаанахоло, хаб харанхын ба штормото уларилай дунда, эбдэрэн бутаража ябаа мүлиһэн дээрэ—наукын туһада дүрбэн хүн тэмэсэжэ ябана гэһэн тухайда, капитализмын орондо һаа дары мартажархиха һэн. Манай эндэ, социализмын орондо тиимэ бэшэ Бидэниие мүлиһэн дээрэһээ абаха комисси эмхидхэгдээ гэһэн телеграммые февралиин эхеэр Москваһаа абаа һэмди, тиихэдээ, нүхэр Сталинай дура зориг, тэрээнэй анхаралые үшөө дахин бэедээ үзэһэн байнабди.

Дрейфын һүүлшэгтээ манай мүлиһые туйлай түргэнөөр урадхуулаа. Баахан аар шье удаараа һаа, аюул тохёолдожо болохоор байгаа. Сталинай лэ анхарал, тэрээнэй имагта оролдолго хадаа бидэниие мүлиһэн дээрэһээ саг соонь абалгада хүргэһэн байна.

Советскэ корабльнуудай борт дээрэ бидэнэй гараһан тэрэ үдэр, радио болбол нүхэр Сталин ба тэрээнэй соратнигуудай амаршалгые бидэндэ асараа һэн.

Мартын 17-до, Москвада бусажа ерээбди. Кремльдэ, нүхэр Сталинда, инаг Сталинда ошожо ябахадаа, оюун сэдьхэлэм омог баяраар билтаража байгаа.

Минии хэтым хүсэл хүсэлдөө.

Георгиевско зал соо орожо, гайхамшаг ехэ хүндэлэлөөр угтагдаа һэмди.

Гэнэтэ, аплодисментнүүдэй абяан улам хүсэтэйгөөр орьёлон хүнхинэнэ. Нэрьемэ оваци ба «Ура» хашхаралдаан соо, нүхэр Сталин ба Политбюрогой членүүд зал соо орожо ерэнэ.

Нүхэр Молотов энеэбхилэн, бидэниие президиумдэ ерэжэ һуухые уриба. Эндэ, минии хэзээдэшье мартахаар бэшэ минута болоһон: Иосиф Виссарионович минии гарые барижа, таалаба. Бидэнэй гарнуудыемнай нүхэр Молотов ба Политбюрогой членүүд барибад.

Нүхэр Сталинда улаан тугаа барюулжа,—Энэ туг барин ябажа бидэнэр илаабди, энэ туг хадаа шэрүүн природотой тэмэсэлдэ энерги ба дуразориг бидэндэ үгөө. Танай даабари бидэнээр дүүргэгдэбэ!—гэжэ хэлээ һэм.

—Гайхамшаг хүдэлмэриин түлөө, илалтын түлөө,—гээд, Иосиф Виссарионович бокал үргэһэн байна.—Энэ хүдэлмэри ехэл хүшэр байгаа гээшэ, гэбэшье, тэрээниие таанар хүндэтэйгөөр дүүргэхэ гэжэ бидэнэр найданхай байгаабди.

Тиигээд, нүхэр Сталин болбол манай дрейфын һүүлэй үдэрнүүд ба неделинүүдые оломиллионно арадтай яажа хаража дуулажа байһанаа хөөрэһэн байна.

—Би таанарай түлөө ехэл һаналаа табяа гээшэб,—гээд, Иосиф Виссарионович өөрынгөө үгые дүүргээ һэн.

Энэ вечер дээрэ Иосиф Виссарионовичын хэлэһэн үнэтэ үгэнь минии оюунда мүнхэдөө хадуугдаа.

Нүхэр Сталин болбол, хүнүүдые сэгнэлгын советскэ хэмжүүрые бидэнэр, советскэ хүнүүдэй ойлгон абахынь түлөө, хүнүүдые, тэдэнэй ажал хэрэгүүдээр ба габиянуудааран ь сэгнэжэ һурахынь түлөө тост үргэһэн байна.

Сталин болбол, эхэ ороной алдар солын түлөө ажаһуухые ба тэмэсэхые хүсэдэг хүнүүдэй түлөө тост соносхоо һэн. Сталин болбол бүхы геройнуудай түлөө —үниин ба залуу геройнуудай түлөө, тэдэнэй түлөө, манай талантнуудай түлөө, эдир залуугай түлөө, юуб гэхэдэ, залуушуулда—хүсэн байна, бокал үргэһэн юм.

1938 ондо, нүхэр Сталинтай дахин уулзаа һэм. Тиихэдэ, «Иосиф Сталин» ледоколые седовцуудай хойноһоо эльгээхэ тухай асуудал шиидхэгдэһэн байгаа. Ледоколые эльгээхэ заабари үгэхэ зуураа, Иосиф Виссарионович болбол, капитан хадаа аюулай харагдаһан дары гэдэргээ бусаха ёһотой гэжэ нэмээ һэн.

Дээдэ һургуулинуудай хүдэлмэрилэгшэдтэй уулзалга дээрэ, нүхэр Сталинтай гурбадахяа уулзаһан байнаб.

Гризодубова, Осипенко ба Расковатай уулзалга дээрэ, нүхэр Сталинтай дүрбэдэхеэ уулзааб. Нүхэр Сталин столой саанаһаа бодоод,

—Арктикада хүдэлмэрилэжэ байгаа советскэ хүнүүдэй, бүхы труженигүүдэй эрүүл энхын түлөө,—гэжэ хэлээд, Сталин намайе таалаа һэм. Минии зосоо ехэ долгилоо. Микрофондо ошожо, хэдэн үгэ хэлэхэ гээд, хэлэжэ шадаагүйб.

Тиигээд, иигэжэ харюусаһан байнаб:

—Хүндэтэ, түрэл, халуун инаг эсэгэ, Иосиф Виссарионович! Танай найдабариие хүндэтэйгөөр харюулахабди гэжэ, таниие бүхы полярнигуудай нэрэһээ найдуулана б.

Хүн тухай сталинска оролдолго хадаа, заха хилэгүй.

Юрдөө, бүхы юумэн ба бүхы хүнүүд тухай мартахагүй ябадалань — энэ хадаа гайхамшаг сталинска черта болоно. Энэ агуу ехэ хүнтэй уулзаһан хүнүүд хадаа сталинска оролдолго гээшэ юуб гэжэ һайн мэдэхэ байха. Би энээниие ходол харадаг байнаб.

Үнгэрэгшэ жэлдэ, зүрхэм муудажа эхилээ. Хүдэлмэрилэдэг кабинет соогоо байтараа, зүрхэнэй припадок болоо гэжэ правительстводо мэдээсэһээрни, нүхэр Микоян болбол намайе дары больницада абаашахые захираһан байгаа. Дары амаралта абажа, аргалуулаха хэрэгтэй гэжэ врачууд хэлэһэн байна, теэд. би үгынь дуулаагүйб, юуб гэхэдэ, хүдэлмэрим ехэ байгаа. Намар оройхон болоһон хойно, аргалуулахаа Кисловодско ошооб. Зүгөөр, тэндэ байхадаа митингнүүд дээрэ үгэ хэлэхэ, доклад хэлэхэ баатай болодог һэм. Тиигээд. бэем муудаа, врачууд болбол минии эдэгэлгэдэ найдахаа болиһон байна. Профессорнууд Москваһаа самоледоор ерэһэн байна.

Гэнэтэ нэгэ һүни нүхэр Сталинһаа телеграмма ерээ: «Нүхэр Папанинда. ЦК ба СНК-гэй, декабриин 29 нэй, тогтоолые мэдээсэлгэ: 1) Папанинай бэеынь эрүүлэй муу дээрэһээнь, эмнүүлжэ байха үедөө алибүхы суглаанууд дээрэ үгэ хэлэхынь хорихо. 2) Папанинда нарзанна ванна хэлгые дары хизаарлахые гү, али оройдонь болюулахыень санаториин директор Коротковые уялгалаха. СССР-эй СНК гэй түрүүлэгшэ Молотов. ЦК-гэй секретарь Сталин».

Тус телеграммые уншаад, харин тэсэнгүй, бархиржархёоб. Сталинска оролдолго хадаа намайе тон ехээр долгисуулаа.

Тон һаяхан, Нэгэдэгээр Морито Армиин ойе һайнүдэрлэлгын үдэр, Морито Армиин хүтэлбэрилхы хүдэлмэрилэгшэдэй нэгэнэйнь дача дээрэ, нүхэр Сталинтай уулзааб.

Би хожомдожо ерэһэн байнаб. Нүхэр Сталин намайе хараад, хэлээ:

—А, манай ахатан. Түргэлэ, Түргэлэ. Баахан хожомдоош.

Иосиф Виссарионович болбол советскэ ороной ажабайдал тухай, панска дарлалтаһаа хэтэдээ сүлөөлэгдэһэн Баруун Белоруссиин ба Украинын арадууд тухай хөөрөө.

Седовцууд тухай хөөрэлдөөнүүд болоо.

—Удааржа байнгүй, бүгэдынь саг соонь хэхэ хэрэгтэй, —гэжэ Иосиф Виссарионович хэлээ һэн.

Бүгэдэ хэгдэхэ,—гэжэ би найдуулаа һэм.

—Һаяар, 60 наһа хүрэхэтнай. Бүхы дэлхэйн арадуудай аша туһада ба баярай тулада гурба дахин иимэ наһа наһалахыетнай бүхы оломиллионно ба олонациональна арадтаяа хамта, бүхы үнэн һаналһаа, бүхы зүрхэнһөө хүсэнэбди,—гэжэ нүхэр Сталинда хэлэхэдэм—

—Яагаа олон жэл гээшэб—гээд, нүхэр Сталин энеэгээ һэн.

—Манай хүндэтэ багша ба вождь,—Та мүнхэт!—гэжэ би хэлээб.

Ленинско-Сталинска национальна политика мандаг!

ВКП(б)-эйн Центральна Комитедэй боевой орган „Правдые“ эмхидхэгшэд: Ленин, Сталин ба Молотов.

Цэдэн Галсанов.

ЖАРАН АГУУ НАЙРТА

Коммунизмын
Илалтын ехэ
Түрэ хоримой
Түрүү—Сталин!
Хонгёо бурят,
Хоолойм хүрэхэ
Дорюун дуугаар
Дуулан байнам.
Галуута нуур
Галаа дэлгээл,
Хилэн нүүрһэн
Хада заалан...
Шинии Хууляар
Жаргал золгоол
Ажалша баатар
Арад зондом,
Алтан наран—
Сталин!

Жаран агуу,
Жаран уужам
Наһанайш найрта
Мэндэ хүргэн,
Холтосоной*)
Хормой, сээжэн,
Баян оройдонь
Байнам, жэргэн.
Машинаша,
Малша талым
Мянган-мянган
Мотив ниилэн,
Шамай дууланал,
Шинии һаруул,
Гэрэл хурса
Гени ухаае,
Гэгээн наран—
Сталин!

*)Холтосон—вольфрамта хадын нэрэ.

* * *

ДОЛЬЕН МАДАСОН

ЗҮРХЭНЭЙМ БАЯР

Хангал үнэр анхилна—
Сэл хүхэхэн сэсэглигһээ.
Хүхюу зугаа дуулдана—
Сэнгүү дүүхэймни сээжэһээ.
Сэбэр даа, түрэһэн, ургаһан—
Баян үргэн ором!
Сэсэн даа, манние үргэһэн—
Багша-нүхэр Сталин!

Гунгаров Ж.

Эгэтын эхин һургуулиин
3-дахи классай һурагша

ҺУРАНАМ ЭРХИМЭЭР

Агуухэ оронойм
Алтан мүнхэ наран.
Совет олон арадайм
Солото инаг вождь—
Агуухэ Сталин багшам.
Дуратай багшаяа магтанам,
Дуугаа шангаар дууланам,
Эсэгэ Сталинайгаа заабаряар,
Эрхим һайнаар һуранам,
Агуухэ Сталин багшам.

Х. НАМСАРАЕВ

НАРАН АГУУ СТАЛИН

Намарай наратай һайхан үдэр
Намда хөөрэн хэлэн байгааһан,
Бурят орондоо бултанайнь аха,
Буурал халзан үбэгэн аба,
Һалхи дэбдин һамаран ябаһан
Һайхан сагаан һахалаа шобторооһон,
Галтай гүнзэгы нюдөөр харааһан,
Гараа тэрэ дээгүүр һунгааһан,
Хүнды хонгёо сээжэһээ хүнхинээһэн,
Хүриһэтэ алтан дэлхэй зэдэлээһэн,
Аша гушынгаа жаргал тухай хөөрөөһэн,
Агуухэ Сталин тухай дуулааһан,
Сэсэн гүнзэгы дулаахан дуундань
Сэдьхэлэйнь халуун гоёхон үгэдэнь,
Элигэ зүрхээ доһолон байгааһам,
Эхэ һайхан дайдаяа тойрон харааһам,
Энхэ зузаан жаргалаа һанааһам,
Эсэгэ багша Сталинаа инаглан дурдааһам,
Шэхэндээ гэнтэ шэбэнүүлһэн шэнгеэр
Сээжэм оёорһоо дуугаар булдяаһан,
Жэгдэхэн гоёхон жэмэстэ модод
Жэмэс сэсэгээр намаалан байгааһан,
Жэргэмэл хөөрхэн дууша шубууд
Жииган дуулан жэргэн байгааһан,
Жаран дабхар зузаан болһон
Жаргаланта гэрэл Бурят оромни,
Жаран дабхар үндэр болһон
Жабхаланта Мүнхэ Саян ууламни,
Жаран дабхар гүнзэгы болһон
Жабарта номин Байгал далаймни,
Юунээр тэнтэй үнэтэй таабари
Арадай зориг халуун болгооб,
Юунээр тэнтэй үнэтэй һургаал
Шэнэ дэлхэй зохёон табяаб,
Тэндэш, мүнгөөр мүшэнүүд газарһаань сорьёоһон
Мүнхэ жаргал тэндэһээ ургааһан,
Тэндэш, булагууд газарһаань буладаар дэбэрээһэн.
Бултанай хүшэн тэндэһээ гарааһан,
Юунһээ тиижэ жаргал ерээһэм,—
Юунһээ тиижэ хүшэн гараағам,—
Ажалша дэлхэйн арад түмэнэй
Наран агуу Сталин тэндэл.
Алдар суугаар агалаг гүнзэгы
Булад мэтэ Большевик царти тэндэл,
Агуухэ Советороной
Арсалан мэтэ зоригто хүнүүд тэндэл.
Ашата багша мүнхэ Ленинэй
Одон гэрэлтэ улаан Мавзолей тэндэл,
Харагты тэрэ гайхамшаг оронойм
Баяр зориг хүшэн тэйшэ,
Бардам омог жаргал тэйшэ.
Баатар инаг эрдэм тэйшэ,
Дээрэ хүхэрэн байһан огторгой
Гэрэлтэн бүгэдэ манай зоригоор доһолнол,
Дооро ногоорон байһан дэлхэй
Намаатан бүгэдэ манай хүсээр дорбинол,
Булад мүрэн харьялан урданал,
Большевик оронойм сэсэг намаа болнол,
Алтан далай долгилон тогтонол,
Арад зоной оюун бэлиг болнол.
Мүнгэн гэрэл ялбан сасарнал
Мүнхэ жаргалай баяр болнол.
Эбэрэст мэтэ үндэр Сталин
Эсэгэ һайхан оронием зохёогоол,
Энхэ зузаан жаргалым үгөөл,
Жаран тунгалаг жабхаланта наһаниинь
Жаран дабхар үндэр болохол.
Жаргалта манай ажалшан түмэн
Тиимэ золоор жарган тэмэсэхэл.
Һанаан зүрхэнэйм һайхан одон
Һайн сагайм наран далай
Агуухэ Сталин Мүнхэл!

ДАНИИЛ Д.

СТАЛИН ТУХАЙ ДУУН

Балар харанхы манан сооһоо,
Баянай хуулиин хашалан дороһоо,
Бурят бидэнээ бүрин сүлөөлөө,
Бумбэрсэгтөө алдаршаһан Улаан Октябрь.

* * *

СССР гүрэнэйгөө бүлэдэ багтаад,
Совет бурят—сүлөөтэй һуугаа,
Шэнэхэн байдалаа дууланал магтаад,
Шамдаа—Сталин—шэлэмэл дуугаа!
Припев: Тэмэсэлэй манай туг,
Түмэн жаргалай шэмэг—
Сталин багшаяа магтая,
Сталин тухайгаа дуулая.

Зуун наян гурба миллион
Золтой арадаа жоло одон ябагша,
Коммунизмынгаа хүрэнгэ тариһан
Хамагай сэсэн Сталин багша.

* * *

Байгал далайн уһан тунгалагхан,
Байдал манай бахатайл һайхан,
Багша Сталиндаа бүгэдын зүгһөө
Баяр хүргэнэбдил баранай түлөө.

Тэмэсэлэй манай туг
Түмэн жаргалай шэмэг—
Сталин багшаяа магтая,
Сталин тухайгаа дуулая.

Бодолоо нэгэдээд, батаар жагсаал,
Булад хүсэеэ дабтан дабтаад,
Суутай һүртэй алхална урагшаал
Совет арад Сталинаа дахаад.

* * *

Энхэ тэнюун баян байдалаймнай
Эршэ сууряан—дэлхэйе дүүрэн,
Эжы аба, аха дүүнэрһээмнай
Эрхим мэнды абыт, Сталин!

Тэмэсэлэй манай туг,
Түмэн жаргалай шэмэг—
Сталин багшаяа магтая,
Сталин тухайгаа дуулая.

Хамаг газар, агаар, уһые
Хатуу гараар хубилган шэнэлэгшэ
Баатар арадайм бата зоригые
Бадаруулнаш даа Сталин багша.

Тэмэсэлэй манай туг,
Түмэн жаргалай шэмэг—
Сталин багшаяа магтая,
Сталин тухайгаа дуулая.

Хариин дайсан хороо бусалаад
Халдаад манда ерээл һаань,
Сталинайгаа уряалаар жагсаад
Сохихобди дайсание шангаар, урдаһаань.

* * *

Арадууд бүгэдын жаргал баталһан
Алтан хуулияа эблүүлэн зохёогшо,
Бүхы дэлхэйн пролетариин зүрхэн
Булад баатар—Сталин багша!

Тэмэсэлэй манай туг,
Түмэн жаргалай шэмэг—
Сталин багшаяа магтая,
Сталин тухайгаа дуулая!

Ш. Нимбуев.

АГУУЕХЭ БААТАРТА.

Гашуун хэсүү хүндэ дарлалһаа, арадайм
Гал гуламтань залирхаяа байгаа һэн.
Ган гасуур хуурай һалхинһаа, оронойм
Гол горхониинь шэргэхээ байгаа һэн.
Хашалан зоболон соо хаагдаад байһан арадым, ши,
Харанхы балай соо хаягдаад байһан оронием, ши,
Далай үргэн мүнхэ сүлөөдэ хүргөөш,
Дэлхэйе гыгүүлэгшэ агууехэ баатар ши!
Хабатай һайхан энхэ жаргалда хүргөөш,
Хамагые илагша агуу сэсэн баатар, ши!
Һэрюун сагаан һарын наагуур дуулалдан,
Һэмжэн эреэн үүлэн дээгүүр ниидэлшэн,
Һэргэг мэргэн соколнуудай дунда,—тэндэ
Арадай хүбүүды харан баясан байхадаа,
Абым нюудэнэй омогой одон яларнал.
Түрэлхи өөрын бурят уран хэлээрээ
Түрэл шамай дурдан дуралан магтанаб.
Дошхон зузаан долгин соогуур дуулалдан
Дуулим сэгээн океан соогуур тамарагша
Дорюун хүсэтэ матросуудай дунда,—тэндэ
Бурядай хүбүүды харан баясан байхадаа
Буурал эжым баярай далай билтарнал.
Басаган уян хонгёо һайхан хоолойгоор
Баатар шамай дурдан дуулан магтанал.
Ухаан эрдэмэй гэрэлтэ үндэры туйлагша
Оюун түгэс эрдэмтэнэй дунда,—тэндэ
Олон нациин үринэры хаража баясанабди
Ажалшан арадай жаргалай түлөө тэмэсэгшэ
Алдарта үнэн большевигүүдэй дунда,—тэндэ
Алиш нациин үринэры хаража баясанабди.

* * *

Эды һайхан сүлөө жаргал дэлгээһэн
Эсэгэ, багша, баатар шамай магтанабди.
Эрмэлзэн байгаа халуун зүрхэнһөө
Эрхим дуугаа шамдаа үргэнэбди.
Энхэ һайхан бурят ором туяатан
Энэ дууеым дабтан намтай дууланал.
Шэнэхэн улаан галстугуудаа дүлэтүүлэн
Шэнгэхэн дуутай хүүгэд намтай дууланал.
Урихан һайхан шарайнуудаа толотуулан
Омог залуу үетэн намтай дууланал.
Сэлмэг сарюун аша үринэрөө бүүбэйлэн
Сэдьхэл дүүрэн эжынэр намтай дууланал.
Үбсүү хүшама мүнгэн һахал хиидхүүлэн
Үндэр наһатай абанар намтай дууланал.
Уран һайхан аялгата энэ дуунууднай,
Урма баяраар дүүрэн энэ үгэнүүднай,
Алдарта Байгалһаа эхи абан гарааша
Арюун тунгалаг Ангара шэнгеэр урданал.
Наранда шарагдажа намаалан һуугааша
Набша сэсэгүүдтэй нэмилзэн һалбарнал.
Алдарта һайхан мүнхэ жаргал дэлгээһэн
Агуу гени—Сталин мүнхэ болотугай!

Хоца Намсараев—Арадай поэт, орденоносец.

АГУУЕХЭ СТАЛИНАЙ ТҮРЭҺЭН НЮТАГТА

1936 оной сентябриин 20-ной үглөөгүүр, агаарай байдал аятай тунгалаг байба. Хургы торгон горизонт дээгүүр холо хаймадан харахада, социалистическэ Кавказ ороной суута үндэр хада уланууд, сагаан мүнгэн дуулгануудаар огторгойе хадхан, гайхамшагуудай дундаһаа гансаараа илгаран Казбек уула, хамагай оройгоор ялбана.

Тэндэ, хүхэ номин огторгойн энгэр дээрэ алтан туяа сасажа, Ленинэй орден шэнги үэлөөнэй шэнэхэн наран, өөрынгөө усхэн хурса гэрэлые, үнгэ бүриин үрэ жэмэс, алтан алимда тунаан, хүн зоной хүхюу жаргалта байдалыень һаруул туяагаараа һайшаан шэмэглэнэ.

Улигам хурдан гүйдэлтэй электрическэ поездын ябадал улам түргэдэжэ, шэхэндэ дүнгинэн байһан шэмээнь улам эршэтэй болон ойротоно. Поездын ябадал хэдыш гал сахилма түргэн болоош һаань, минии нюдэн һанаан хоёр, намтайгаа вагон соо нам һуужа үгэнэгүй, нээмэл сонхоор газаашаа дүүлин дугташажа, Кавказ ороной хада уулын оройгоор, эндэ тэндэ хуушан сагай хэрэм замок, сабшама эрид байсануудай элигэн дундуур сооногтон харалажа байһан шулуун агууйнууд, баһа хурсахан солдёон урадхалтай Хура голой эрье зубшан, хаана тэндэ уулын хабшал гурбинууд дээгүүр, баржыжа байһан айлнууд, тэдэнэй таримал үдхэн ногоон сад сэсэглиг, эдэнэй намаа соогуур алтаран мүшэтэжэ байһан алим жэмэсэй алдарта баялигуудые һонирхон, ехэ лэ тухаширан ябааһэн.

Хэдэн зуун жэлэй урдаһаа культурын сэсэгээр хушагдаһан гайхамшаг түүхэтэ, агуу гүнзэгы Кавказ ороной толи дээрэ, бүхы дэлхэйн ажалшадай эсэгэ бологшо, гениальна хүнэй түрэһэн газарта айшалжа ябаһан, минии зүрхэ һанаае ямаршье хүсэн, вагон дотор барин һуулгажа шадахагүй байгаа.

Намтай сугтаа ябаһан нэгэ уран зохеолщо-грузин сонхоор газаашаа үндыжэ харан сасуу:

—Заа хүрэжэ ерэбэбди—гээд, һууриһаа бодоходонь, бишье баһал бодолсоод, вагоной үүдэн тээшэ ябажа, поездын тогтохые хүлеэһэн нилээд олон хүн хүл дээрээ зогсонобди.

Удабашьегүй, поезды угтажа байһан хүнүүдэй хүхюу абянууд перон дээгүүр дуулдана. Бултадаа һубаралдаһаар буухадамнай, һаяхан үглөөнэй арба нэгэн саг боложо байба. Ойро байһан хадын оройдо урда сагай нэгэн ехэ хэрэмэй туурга ербынэ, тэрээнэй наана Хура голой эрье дээрэ, гоё һайхан Гори город харагдана. Тэрэнэй зониинь, таримал үзэсхэлэн сэсэглиг соогуур амаран сэнгэн һууна, ажалнана.

Тэдэнэр үнэтэ шулуун дэбсхэртэй улицаингөө хоёр хажууһаа һонорхон нюдөөрөө һонирхон бидэные хаража һуугаа һэн.

Улицаар автомобиль, автобус гүйлдэнэ, тэдэнэй хажуугаар сар хүллэһэн хүнүүд, омог хоолойгоор хашхаралдана. Культурна ба омог, хүхюун ба зулгы хүнүүд эршэмтэй бушуугаар иишэ тиишээ алхалалдана. Хатарша хурдан моритой хүнүүд, хатуу булад тахын ярьяса хатаралдана. Сэсэглиг городой центртэ байгаа набтархан шулуун гэртэй нэгэ һургуулида ошобоб. Энээнэй эхин һургуули байхадань, багша Сталин бага наһандаа, анха түрүүн эндэ һураһан юм гээд, грузиин нэгэ уран зохёолшо хэлэнэ. Газаа талаһаань ганса бэшэ хаража, һүүлээрэнь зосоонь ороод, тэндэ нэгэ үбэгэн һургагшатай уулзабаб. Тус Һургагша тон ойлгомжотойгоор хөөрэнэ:

—Би болбол, бага наһандаа нүхэр Сталинтай хамта, энэ һургуули соо, нэгэ класста һураа һэм, тэрэ сагта бидэнтэй хамта һураһан класс дотор орожо үзэгты—гээд, дахуулан абаашажа, нэгэ таһагруу ороно. Агуухэ хүнэй анха түрүүн һуража эхилһэн энэ класс соо орон гэхэдээ,—Ай ямар золтой класс гээшэбши, шинии иимэ золһоо, бүхы дэлхэйн ажалшадай зол бадаран ургаал гэжэ һанахадаа, хүсэл сэдьхэлэм хүндэлэлэй баяраар билтаража байгаа һэн.

Мүнөөхи үбэгэн һургагша минии хажууда ерэжэ,—Сталин абнүхэртэй эндэ һуража байхадаа хуулһан зурагамнай — гээд, шэнэхэн саарһанда ореолтотой карточка карманһаа гаргаад, намда дүтэлүүлбэ. Тэрэ карточкань нилеэд үнинэй болбошье, зурагуудань тон элихэн байна. Тэрээн дотор хори тухай үхибүүд, тэдэнэй дунда нэгэ томо хүн голлон һууна.

—Аа энэ, манай һургагша Гогольшидзе гээшэ, арада дээгүүр хараад хүл дээрээ зогсон байгааша, бишыхан хүбүүн болбол, Сталин нүхэр гээшэ, тээ тэрэ би байнаб,—гэжэ туд бүринь заажа үгөөд, хамтадаа һуража байһанаа һанажа хөөрэнэ.

—Энэ карточка болбол, тон гансахан юм. Эдэ һургагша хадаа, энээнээ хэндэшье барюулдалгүй ба юунһээшье үнэтэйдэ тоолодог юм,—гээд, нэгэ хүнэй тайлбарилхадань, мүнөөхи һургагша, тон үнэн зүрхэнһээ зүбшөөһэн шарайгаар тэрээниие хаража, — „би тиигэдэг би“—гээд, саашань хөөрэжэ эхилнэ.

—Манай, Сталин нүхэрэй бага наһатай ябаха үе, намда тон элихэн һанагдаха юм. Тэрэ болбол, солбон шанга бөөтэй хүбүүн бэлэй, нүхэдтөө ехэ инагаар хандадаг, нүхэдөө түрүүлээд ябадаг, дуу дуулаха ехэ дуратай, хонгёо һайхан хоолойтой ба номдоо тон бэрхэ һэн. Би тэрээнтэй хамта, нилеэд наадаһан байнам,—гэхэ мэтэ удаан болтор халажа хөөрэнэ.

Тиигээд, Сталин багшын түрэһэн гэртэ ошожо, тэрээниие өөрынгөө шадаха зэргээр ехэ лэ нарилан зуража абаһан байнаб. Энэ гэр болбол хэлтэгы армагтай ба хэмжээгээрээ бишыхан аад, модон шулуун хоёроор холижо бариһан, дороо багахан подвалтай.

—Энэ подвал соогоо, Сталинай эсэгэнь гутал оёжо һуудаг байгаа—гээд, нэгэ хүн хэлэнэ.

Энэ гэрые хаража байхадаа, бүхы дэлхэйн ажалшан арадай багша, агууехэ гениин түрэһэн, бага балшар наһаяа үнгэргэһэн энэ гэр болбол намтай, минии аша үрэнэртэй ба бүхы дэлхэйн ажалшан миллионой хуби зүрхэнтэй холбогдонхой байһаныень гүнзэгыгөөр һанан, оюун сэдьхэлэм омог баяраар орьёлон булгина. Бурят ороной урдывь хара үдэрнүүдэй харанхые ба советскэ үеын суута һайхан үдэрнүүдэй гэрэлтэйе, мүнөө сагай шэнэ хүнүүдэй жаргаланта байдалые һанан һанан, дуулаха дурам хүрөө һэн. Дууланаб, дуулахаб, илалтаар илалта дээрэһээ баяраар, агууехэ Сталинаа һанан дурдан, һайхан дуугаа дууланаб.

ГОРОДЫЕ ШЭНЭДХЭН БАЙГУУЛГА

Улан-Удэ городто шэнэ гостиницын барилга дүүргэгдэв, энэ болбол зуун комнатануудтай, тэдэндэнь 149 һууринууд байха юм. Гостиница болбол өөрынгөө архитектурна оформленеёор город дээрээ эгээл гоё гэр болоно. Энэ гостиница болбол ашаглалгада оруулагдахын тула техническэ комиссяар абтажа байна.

Гадна, һаяхан 26 квартиранuудтай кирпичнэ гэр, 8-8 квартиранuудтай дүрбэн модон гэрнүүд ашаглалгада үгтөө, мүн городой садые үргэдхэлгэ, центральна площадиие ногооруулга, водопроводой барилгые үргэдхэлгэ г.м. хүдэлмэринүүд ябуулагдажа байна. Баһа, Обкомой гэр ба механическа прачечна баригдажа байна.

Энэ жэлдэ, коммунальна баригада 6,5 миллион түхэриг гаргашалагдаһан байбал, 1940 ондо 11,6 миллион түхэриг гаргашалагдаха. Мүн, 1940 ондо 12 квартиранuудтай модон ба 24 квартиратай шулуун гэрнүүд баригдаха. Энээнэй урда тээ дүрбэн жэл соо хэгдэһэнһээ дүрбэ дахин ехэ хэмжээтэйгээр, Улан-Удэ улицанууд асфальтированагдаха.

1920 онһоо хойшо манай республикын столицын хүнзоно тоонь найма дахин ургаа, гэхэтэй хамта, байра барилгын хэмжээ нилеэд үргэдөө. **Б. Ангаров.**

Харюусалгата редактор Р. БИМБАЕВ

Адрес редакции: г. Улан-Удэ, Центре союзная, 19. Телефоны: отв. редактора — 3-44, отв. секретаря—3-23, отд. партийной жизни — 7-55-2 зв., сельхозотдел— 7-55, отдел кадров — 5-07.

Типография НКМП БМАССР. Бурглавлит № 2852